

Torenklanken

Wormer - Openbare Lagere School

De oude gemeenteschool, later ook School Oost genoemd, aan de Dorpsstraat tegenover de Mariahoeve. Gebouwd in 1853, gesloten in 1940. (Waterlands Archief WAT001013742).

ALGEMENE LEDENVERGADERING 19 MAART A.S door Lucie Koelemeijer

Zoals u van ons gewend bent vindt in maart de algemene ledenvergadering weer plaats. Wij nodigen u daarvoor van harte uit op 19 maart aanstaande in de Stoomhal, aanvang 20.00 uur. Het programma van de avond vindt u op blz. 3 van deze *Torenklanken*.

Het afgelopen jaar is voor het Genootschap een goed jaar geweest. Nieuwe leden hebben zich aangemeld en bovendien een aantal vrijwilligers. Met hen richten we onze blikken op de komende activiteiten.

De commissie Open Monumentendagen is al een aantal keren bij elkaar gekomen om zich te buigen over het thema van dit jaar: Leermunumenten. Het heeft als resultaat opgeleverd dat in kaart gebracht gaat worden welke scholen er geweest zijn in Wormer en Jisp, te beginnen met de Latijnse school uit 1541.

De bedoeling is dat er weer een prachtig boek verschijnt in september en u kunt ons daarbij helpen. Wanneer u nog foto's of filmpjes heeft die u aan ons wilt afstaan, ontvangen we deze graag. Mooie anekdotes of beschrijvingen van opvallende gebeurtenissen tijdens de schooltijd zijn ook van harte welkom. Die kunnen gemaild worden naar Frans Koelemeijer:

franskoelemeijer@kpnmail.nl of u kunt met hem contact opnemen via 06 1809 9499.

'Ergens an beginne is nag niks, maar 'et lessie deer woe je vet van.' ■

VAN HET BESTUUR door Albert Stol

Nog een paar weken en dan neemt onze burgemeester Peter Tange officieel afscheid van de gemeente Wormerland en dat is heel spijtig. Peter Tange is zijn gehele loopbaan een warm pleitbezorger geweest van het cultureel erfgoed en van de organisaties die zich hiervoor beijveren. De belangrijkste mijlpaal is misschien wel de bouw van de Beschuitstoren in 2018, in hoge mate mede dankzij de onvermoeibare inzet van onze burgemeester. Het Genootschap heeft daardoor nu onderdak voor het archief, een plek om te vergaderen, te werken en leden te ontvangen en Wormer heeft een prachtig beeldmerk terug. Hartelijk dank Peter voor alles wat je vanaf de oprichting in 2005 tot op heden voor het Historisch Genootschap Wormer hebt betekend. Toeval of niet, maar het is dit jaar vierhonderd jaar geleden dat, naar we aannemen, de oude Beschuitstoren werd gebouwd, dat was dus in 1620, toch wel iets om bij stil te staan. Waar ook bij stil zal worden gestaan is de bevrijding van Nederland op 5 mei, nu 75 jaar geleden. Het Genootschap is gevraagd door het 5 mei Comité om op die dag een expositie in te richten over WO II en de bevrijding van Wormer. Frans Koelemeijer en Marc Grandiek zijn bezig met de voorbereidingen hiervoor.

*Jos Lap stelde zich in
Torenklanken 56 al voor.
Bij dezen nog een foto van
het nieuwe redactielid.*

Op de cover hebt u kunnen lezen dat de commissie OMD 2020 al weer volop aan het werk is om de Open Monumentendagen in september tot een feest van herkenning te maken. De fotowerkgroep die vorig jaar een grote bijdrage heeft geleverd aan het trouwfoto-project, heeft inmiddels de draad ook weer opgepakt. Ze hebben uitleg gehad van het Waterlands Archief over de daar nieuw geïnstalleerde beeldbank. Ze gaan aan de slag om geschenken foto's in te voeren in deze beeldbank en van gegevens te voorzien. De bedoeling is dat de collectie van Wormer met een link gekoppeld wordt aan onze website. Dat brengt me op de nieuwsbrief. Veel leden krijgen deze nog niet omdat we niet over het juiste e-mailadres beschikken. Bij dezen een oproep om u alsnog via de website op te geven voor de nieuwsbrief. Ten slotte: de algemene ledenvergadering is weer aanstaande. Ook ditmaal bieden we na het huishoudelijke gedeelte een interessant programma. We hopen dat u net als voorgaande jaren in groten getale hierop af komt en natuurlijk zijn ook familieleden en vrienden van harte welkom. Tot donderdagavond 19 maart a.s. in de Stoomhal. ■

ALGEMENE LEDENVERGADERING DONDERDAGAVOND 19 MAART OM 20.00 UUR IN DE STOOMHAL

Hierbij nodigen wij u van harte uit voor de voorjaarsledenvergadering op donderdagavond 19 maart a.s.

Plaats: de Stoomhal, Pakhuisplein 44, Wormer
Aanvang: 20.00 uur
Zaal open: 19.30 uur

AGENDA

1. **Opening**
2. **Ingekomen stukken en mededelingen**
3. **Verslag van de algemene ledenvergadering van 28 maart 2019** (zie blz. 4 en 5)
4. **Jaarverslag van de secretaris** (zie blz. 8 en 9)
5. **Financiën**
Verslag van de penningmeester (zie blz. 6 en 7)
 - a. Verslag van de kascommissie
 - b. Vaststelling jaarrekening 2019
 - c. Verkiezing nieuwe kascommissie
6. **Bestuursverkiezing**
Aftredend algemeen bestuursleden, de heren N. Koelemeijer en A. Stol, herkiesbaar
Tegenkandidaten kunnen tot een week voor de vergadering worden aangemeld bij de secretaris: secretaris@genootschapwormer.nl
7. **Toelichting op de activiteiten van ons Genootschap in 2020**
8. **Rondvraag**
9. **Sluiting**

AANSLUITEND

- Lezing *Zaanse houtbouw* door Gé Sombroek van Somass Bouwbedrijf.

PAUZE

- Film *Van schuim tot kraag. Een reis langs de herbergen, cafés en kroegen van Wormer en Jisp.*

Graag zien we u in groten getale op donderdagavond 19 maart in de Stoomhal. ■

Het bestuur

VERSLAG ALV 28 MAART 2019

Kort verslag van de algemene ledenvergadering van het Historisch Genootschap Wormer, gehouden op 28 maart 2019 in de Stoomhal te Wormer.
Aanvang 20.00 uur, aanwezig ca. 140 leden

1. Opening

Peter Roos opent de vergadering en heet alle aanwezigen hartelijk welkom.

2. Ingekomen stukken en mededelingen

Er zijn geen ingekomen stukken of mededelingen te doen.

3. Verslag ledenvergadering 22 maart 2018

Het verslag wordt met dank aan de secretaris, ongewijzigd vastgesteld en geeft geen aanleiding tot vragen of opmerkingen.

4. Jaarverslag van de secretaris 2018

In het jaarverslag wordt eenmaal ten onrechte de Vereniging Zaans Erfgoed een stichting genoemd. Dat zal gecorrigeerd worden. Hierna wordt van het jaarverslag kennisgenomen en wordt deze onder dankzegging aanvaard. Naar aanleiding van het verslag zijn geen vragen of opmerkingen.

5. Financiën

Het verslag van de penningmeester wordt aan de orde gesteld. Door Marc van der Hout wordt aan de hand van enkele sheets een korte toelichting gegeven.

De heer Kuiper vraagt naar het grote verschil tussen de begroting van de overige opbrengsten en de uitkomst. Marc zegt dat dit verschil wordt veroorzaakt door de uitgave van het boek over de Beschuitstoren.

Namens de kascommissie zegt mevrouw Koelemeijer dat de stukken zijn gecontroleerd en akkoord bevonden. Het geeft een getrouwe weergave van de inkomsten en uitgaven. Zij stelt namens de kascommissie voor de stukken goed te keuren en de penningmeester decharge te verlenen.

Hier wordt door de ledenvergadering mee ingestemd.

Hierna worden de financiële stukken 2018 door de ledenvergadering vastgesteld.

Mevrouw L. Koelemeijer en de heer R. Beijert worden benoemd als de nieuwe leden van de kascommissie.

Ter afronding van dit agendapunt dankt de voorzitter de penningmeester en de leden van de kascontrolecommissie voor hun inspanningen.

6. Bestuursverkiezing

Marc van der Hout is in zijn functie als penningmeester aftredend en herkiesbaar.

Er hebben zich geen tegenkandidaten aangemeld. Daarom wordt voorgesteld tot herbenoeming van de penningmeester over te gaan. De ledenvergadering stemt door middel van applaus met dit voorstel in. Gezien de uitbreiding van de activiteiten en het ter beschikking krijgen van de ruimtes in de Beschuitstoren is er behoefte aan uitbreiding van het bestuur. Deze is gevonden in de persoon van de heer Marc Grandiek. Marc Grandiek is als bouwdirectie betrokken geweest bij de herbouw van de Beschuitstoren en is dus als geen ander bekend met dat gebouw. Het bestuur wil Marc graag als nieuw lid van het bestuur aan de ledenvergadering voordragen. Dit voorstel wordt met applaus begroet. Peter Roos dankt de ledenvergadering voor het vertrouwen en feliciteert Marc met zijn benoeming.

7. Toelichting op de activiteiten van ons Genootschap in 2019

Peter Roos geeft een toelichting op de voor 2019 geplande activiteiten.

Naast de gebruikelijke activiteiten zoals de jaarlijkse ledenvergadering met lezing en/of film, het uitbrengen van *Torenklanken* en het *Jaarboek*; de wisselexpositie van oude foto's in Torenerf; en de Genootschapsdag in november gaat hij op enkele activiteiten nader in.

De Open Monumentendag kent dit jaar het thema 'plekken van plezier'.

Aan dit thema zal invulling worden gegeven door de historie van verschillende horecagelegenheden en muziek activiteiten in beeld te brengen. Dit zal weer in een boek worden vastgelegd en op de openmonumentendag zal in Het Moriaanshoofd een expositie worden ingericht.

Nu we in de Beschuitstoren de beschikking hebben gekregen over een goede werkruimte kon de fotowerkgroep ook goed aan de slag gaan. Via een extra subsidie kon de noodzakelijke apparatuur worden aangeschaft om de historische foto's te scannen en op een overzichtelijke wijze te archiveren.

Al het materiaal van het Historisch Genootschap zoals boeken en diverse schenkingen die op verschillende plaatsen in Wormer waren opgeslagen, zijn nu naar de Beschuitstoren overgebracht. Daar zijn we nu druk bezig met het uitzoeken en archiveren van het materiaal. Wat niet door het Genootschap zelf behouden kan worden, wordt naar het Waterlands archief overgebracht.

Over de museale invulling van de ruimtes bij de Beschuitstoren kan nog weinig worden gezegd. Daar is de gemeente Wormerland de trekker in, gelukkig wel in nauw overleg met het Genootschap. Hopelijk kan medio 2019 deze museale invulling worden gerealiseerd.

Tot slot zal ook in 2019 de *Torenklanken* regelmatig blijven verschijnen. Daarnaast zal de digitale nieuwsbrief actiever worden gebruikt. Voorafgaand aan deze ledenvergadering is ook een digitale nieuwsbrief verzonden. Leden die deze nieuwsbrief niet hebben ontvangen, maar dat willen kunnen zich via de website van het Genootschap hiervoor aanmelden.

8. Rondvraag

Mevrouw Jansen vraagt naar de stand van zaken rond de vorig jaar aangekondigde rondleiding in het gebouw Mercurius. De voorzitter zegt dat dit naar achteren is geschoven omdat verwacht werd dat de belangstelling hiervoor niet groot was. Mevrouw Jansen twijfelt dat en bij een vraag aan de aanwezigen blijkt dat de belangstelling er inderdaad wel is. De voorzitter zegt toe dat in overleg met Lasse zal worden getreden om te kijken of deze rondleiding alsnog gerealiseerd kan worden.

De heer van het Kaar vraagt naar de openstelling van de Beschuitstoren. Albert Stol zegt dat voor de uitreiking van het jaarboek de Beschuitstoren een aantal zaterdagdagen open is geweest, maar de belangstelling snel afliep. Het voornemen is om na de realisatie van de museale invulling van de ruimtes de toren regelmatig open te stellen. Dan kunnen we de bezoekers ook wat bieden.

De heer Aafjes heeft nog een film over 75 jaar Zwetplassers. Hij zal zorgen dat deze bij Albert Stol komt. Ook vraagt hij waarom de schenkingen van de Zwetplassers niet in de *Torenklanken* vermeld zijn. Albert Stol zegt dat deze schenkingen al in een eerdere uitgave van *Torenklanken* waren opgenomen. ►

- De heer Leegwater vraagt of de schenkingen openbaar en te bezichtigen zijn. De voorzitter zegt dat zoals eerder vertelt deze schenkingen nu eerst gearhiveerd worden. Het is de bedoeling dat in een van de ruimtes voor de museale invulling ruimte komt voor wisselende tentoonstellingen. Daar zouden ook met enige regelmaat deze schenkingen tentoon kunnen worden gesteld.

9. Sluiting

Peter Roos sluit de vergadering met dank aan de inbreng van de aanwezigen en geeft vervolgens het woord aan Sjors van Leeuwen, molenaar op de Zaanse Schans, die een lezing zal houden over de molens die in Wormer gestaan hebben.

Na deze lezing en de pauze zullen twee korte historische films worden vertoond over het in 1948 gehouden bevrijdingsfeest en het gat van Wormer.

Aan het einde van de avond worden Sjors van Leeuwen en Albert Stol door de voorzitter bedankt, ondersteund door applaus van de aanwezige leden. ■

Arthur van Haarlem, secretaris

JAARVERSLAG GENOOTSCHAP WORMER 2019

In 2019 is het het Historisch Genootschap Wormer voor de wind gegaan. De georganiseerde activiteiten waren een succes en werden goed bezocht. Meer mensen werden enthousiast en wilden zich inzetten voor het Genootschap en ook het ledental is opnieuw gegroeid. Kortom een goed jaar.

De op 28 maart 2019 gehouden Algemene ledenvergadering werd door zo'n 140 leden bezocht. De na het gebruikelijke huishoudelijk deel gegeven lezing door Sjors van Leeuwen over de molens die in Wormer hebben gestaan, werd goed ontvangen. Tot slot werden na de pauze nog twee films getoond. Een film over het in 1948 gehouden bevrijdingsfeest en een film over het gat van Wormer.

De ruimtes bij de Beschuitstoren worden inmiddels volop gebruikt voor vergaderingen en andere activiteiten zoals de fotowerkgroep en het uitreiken van jaarboeken na de Genootschapsdag. Door het organiseren van activiteiten in of rond de Beschuitstoren weten ook steeds meer mensen de weg naar de Beschuitstoren te vinden. Helaas verloopt de inrichting van de geplande stijlkamers wat

moeizamer. De plannen zijn er wel, maar het blijkt vrij lastig te zijn om de voor uitvoering van de plannen benodigde middelen via fondsen en subsidies te verkrijgen. De verantwoordelijkheid voor de inrichting van deze stijlkamers ligt bij de Stichting Beschuitstoren en de gemeente, maar daar waar mogelijk probeert het Genootschap te ondersteunen en druk uit te oefenen.

Op 6 juli vond op het plein voor de Beschuitstoren de opening van het Door het Lint-festival plaats. Door het jeugdorkest Ratatouille werd met medewerking van burgemeester Tange de Beschuitstorensuite opgevoerd.

Door de door de gemeente toegekende subsidie hebben wij de voor de fotowerkgroep noodzakelijke apparatuur kunnen aanschaffen waardoor de fotowerkgroep volop aan het werk kan. Alle beschikbare en aangeboden foto's worden gescand en zo mogelijk van een onderschrift voorzien. De fotobank die hierdoor ontstaat is via het Waterlands archief voor iedereen toegankelijk.

Voor de expositie die jaarlijks in het zorgcentrum Torenerf wordt ingericht wordt gebruik

gemaakt van afbeeldingen die eerder zijn gebruikt voor de open monumentendagen. In 2019 was vanaf 20 mei t/m eind juni een expositie te zien met als thema 'mensen in Wormer'. Juist voor de bewoners van Torenerf is het zien van deze foto's vaak een feest van herkenning. Verder is in verband met het zestigjarig bestaan van Torenerf door Jan Blokker de lezing 'Rondom het torenerf' gehouden en zijn twee historische films vertoond.

De op 14 en 15 september gehouden Open Monumentendagen (OMD) stonden in het teken van het landelijk vastgestelde thema 'Plekken van plezier'. Door de OMD-werkgroep is aan dit thema invulling gegeven door het samenstellen van het boek 'Van schuim tot kraag'. Een boek over de herbergen, cafés en kroegen in Wormer en Jisp. Op 14 september is dit boek in Het Moriaanshoofd gepresenteerd, samen met een expositie en een slideshow van de foto's uit het boek. Op 14 september kon men in de woning van de familie Zwart ook een expositie bezoeken van trouwfoto's die in het verleden in het voormalig raadhuis van Wormer zijn gemaakt. Mensen die dat wilden, konden op dezelfde plaats de trouwfoto nog eens overdoen. Een erg mooi initiatief van de familie Zwart waaraan het Genootschap en met name de fotowerkgroep met veel plezier haar medewerking heeft verleend.

Op 15 september werd in de Beschuitstoren een boekenmarkt gehouden en de slideshow getoond.

Tijdens de OMD maar ook in de maanden daarna vond het boek 'Van schuim tot kraag' veel aftrek. Inmiddels zijn 325 exemplaren van dit boek verkocht.

Op 23 november werd in de Stoomhal de jaarlijkse Genootschapsdag gehouden. Tijdens deze Genootschapsdag is door René van Maanen het eerste exemplaar van het veertiende jaarboek uitgereikt aan burgemeester Tange. Naast het in ontvangst nemen van het jaarboek en het bekijken van de expositie van de foto's uit het jaarboek kon men

ook de lezing van Nico Koelemeijer over de weverijen van Koster & Co bijwonen. Na de Genootschapsdag was het op twee zaterdagmiddagen mogelijk om in de Beschuitstoren het jaarboek alsnog af te halen. Hoewel vrij veel leden het jaarboek zelf kwamen afhalen, zijn er ieder jaar ook nog (te) veel leden die dat niet doen. Om deze niet afgehaalde jaarboeken alsnog bij de betrokken leden te krijgen is een behoorlijke belasting voor de verspreiders. Daarom roepen we de leden op het jaarboek zoveel mogelijk zelf af te halen.

De succesvol georganiseerde activiteiten en de publiciteit daaromheen hebben ook een positieve invloed op de ledenontwikkeling. In 2019 is het ledental opgelopen van 665 leden op 1 januari naar 680 leden op 31 december. In 2018 zijn de nummers 53 t/m 56 van *Torenklanken* uitgekomen. Iedere keer weer met aansprekende artikelen en verslagen van de activiteiten van het Genootschap.

De website van het Genootschap - www.genootschapwormer.nl - en de facebookpagina van het Genootschap - [facebook.com/GenootschapWormer](https://www.facebook.com/GenootschapWormer) - worden goed bezocht. Ook de digitale nieuwsbrief die regelmatig wordt verzonden voor de aankondiging van activiteiten wordt door de ontvangers op prijs gesteld. Leden die deze digitale nieuwsbrief nog niet ontvangen, kunnen zich daarvoor via de website aanmelden.

Met genoegen kunnen we vaststellen dat het Historisch Genootschap Wormer een bloeiende vereniging is die bruist van activiteiten en in ledental nog steeds groeit. De activiteiten kunnen meestal op grote belangstelling van de leden en andere belangstellenden rekenen. Daarom is een welgemeend woord van dank voor de vrijwilligers die betrokken zijn bij deze activiteiten, of zich op een andere wijze voor het Genootschap inzetten, hier dan ook zeker op zijn plaats. Uiteraard zijn nieuwe vrijwilligers nog steeds van harte welkom. ■

Arthur van Haarlem, secretaris

Balans per 31 december 2019

BEZITTINGEN	31 DEC 2019	31 DEC 2018	SCHULDEN	31 DEC 2018	31 DEC 2019
	EURO	EURO		EURO	EURO
INVENTARIS	0	0	KAPITAAL	281	-903
VOORRADEN	1.168	1.168	VOORZIENING	19.048	19.048
VORDERINGEN	0	892	SCHULDEN	845	245
BANKSALDO	19.015	16.330			
TOTAAL	20.183	18.390	TOTAAL	20.183	18.390

Ontvangsten 2019 en 2018

ONTVANGSTEN	BEGROTING 2020	BEGROTING 2019	2019	2018	VERSCHIL 2018 EN 2019
	EURO	EURO	EURO	EURO	EURO
CONTRIBUTIE	11.900	11.900	11.850	12.084	-234
SUBSIDIE	560	560	561	561	0
SUBSIDIE					
SUBSIDIE GEMEENTE WORMERLAND EENMALIG	0	0	3.150	0	3.150
OPBRENGSTEN OMD	500	500	1.223	788	435
OVERIGE OPBRENGSTEN	7.500	5.500	7.405	5.179	2.226
RENTE	0	0	0	0	0
TOTALE INKOMSTEN	20.460	18.460	24.189	18.612	5.577

Uitgaven 2019 en 2018

UITGAVEN	BEGROTING 2020	BEGROTING 2019	2019	2018	VERSCHIL
	EURO	EURO		EURO	EURO
JAARBOEK	9.700	9.700	9.657	9.752	-95
TORENKLANKEN	700	650	704	657	47
OVERIGE PUBLICATIES	4.800	4.500	4.875	4.494	381
KANTOORBENODIGDHEDEN	200	200	213	137	76
KOSTEN OMD	500	500	1.223	805	418
PORTI	250	250	240	343	-103
KOSTEN AANSCHAF INVENTARIS ¹	0	0	3.206	0	3.206
COMPUTERKOSTEN ²	1.000	500	999	541	458
KOSTEN LEDENADMINISTRATIE	200	500	388	143	245
HUUR LOCATIE W.O. STOOMHAL	1.000	1.000	960	1.029	-69
KOSTEN VRIJWILLIGERS	200	200	340	204	136
BANKKOSTEN	200	150	200	133	67
TOTALE UITGAVEN	18.750	18.150	23.005	18.239	4.766
RESULTAAT	1.710	310	1.184	373	811

Toelichting

¹ Kosten aanschaf inventaris (tv en toebehoren, laptop, scanner en soundbar) is gedekt door een eenmalige subsidie van de gemeente Wormerland.

² Computerkosten door gebruik van internet in de Beschuitstoren en kosten website.

VAN DE PENNINGMEESTER: CONTRIBUTIE-INNING

Van de leden die een machtiging voor automatische incasso hebben afgegeven zal de contributie in maart/april geïncasseerd worden. Aan wie geen machtiging heeft afgegeven, wil ik vragen om de contributie per omgaande over te maken op IBAN NL 43 RABO 0114540179 o.v.v. uw lidnummer en het contributiejaar. ■

Marc van der Hout, 075 - 642 61 81

JUR KINGMA, VERLIEFD OP TECHNIEK door Jos Lap

Een gepensioneerd huisarts uit het Brabantse Uden die een indrukwekkend, compleet boek schrijft over 450 jaar Zaanse industriële geschiedenis. Hoe zit dat? Voor de schrijver zelf, Jur Kingma, is het minder opzienbarend dan het lijkt en dat wil hij wel uitleggen.

11 april 2019, uitreiking van het eerste exemplaar van het boek van Jur Kingma (rechts) aan commissaris van de Koning, Arthur van Dijk.

Van zijn tweede tot zijn zestiende woonde Jur Kingma op het terrein van papierfabriek De Eendracht van Van Gelder in Wormer waar zijn vader en grootvader werkten. 'Wij liepen daar de fabriek binnen. Dat was ons speelterrein. Ik weet niet anders dan dat er techniek om me heen was. Ik heb dan ook nog even gedacht om ingenieur te worden maar dat werd me destijds afgeraden omdat er weinig banen waren. Ik werd huisarts maar heb altijd wel een fascinatie gehouden voor techniek, voor grote papiermachines, voor stoomboten en zo.'

'Op een zeker moment kocht ik boeken over stoommachines en bezochten we in vakanties musea voor techniek en industrie. In Engeland vond ik eens een mooi boek over kanalen en

overtomen maar er stonden een paar dingen in die niet klopten. Ik schreef een brief naar de uitgeverij en kreeg een bedankje terug van de schrijver die zei dat hij al heel oud was maar wel iemand wist die er verstand had van het onderwerp. Dat bleek een notaris te zijn die vroeg of ik lid wilde worden van hun organisatie. Daar kwam ik in contact met een historicus en Anglicaans priester die de eerste directeur was van het Science and Industry Museum in Manchester. Hij was ook voorzitter van een internationale organisatie voor de geschiedenis van de papierindustrie. Ik raakte bevriend met hem. Hij was bezig met een boek over windpower. Ik heb met hem in Nederland in een week tijd veertig windmolens bezocht en toen zei hij tegen me: 'Je bent altijd met stoom bezig maar je moet eens kijken naar die molens in de Zaanstreek, dat is pas echt interessant'. Zo ben ik me op aanraden van mijn vriend Richard in de Zaanse industrie gaan verdiepen.'

Tallose artikelen later schreef Jur Kingma het dit jaar verschenen *Vernuftelingen en kooplieden in een bijzonder landschap, 450 jaar Zaanse industrie*. Een intrigerende titel die om uitleg vraagt.

Jur Kingma: 'Ik heb in de loop der tijd veel verhalen geschreven over de lange industriële geschiedenis van de Zaanstreek maar vroeg me steeds meer af hoe kun je die ontwikkelingen verklaren? Hoe kan er nu in een land dat als natuurlijke hulpbronnen alleen maar wind en water heeft vele eeuwen industrie zijn? Daar is dus iets apart aan de hand. Dat zie je nergens anders. Met die vraag in mijn achterhoofd ben ik opnieuw naar heel veel

dingen gaan kijken. En dan vallen de stukjes een beetje op hun plaats.'

'Vernuftelingen staat voor techniek. En de koopman staat voor de handel. En het landschap, daar kun je een heleboel dingen aan ontleen. Het typische landschap dat door afgraving en inklinking gaandeweg ongeschikt werd voor landbouw en veeteelt. Er moesten droogmakerijen komen om de boel nog leefbaar te houden. Daarvoor werden tallose poldermolens gebruikt en die werden later deels verplaatst en kregen na allerlei slimme aanpassingen industriële functies. Om even een idee te krijgen: het droogmaken van bijvoorbeeld de Beemster door 48 molens kun je zonder overdrijving vergelijken met de Oosterscheldewerken. Deze interactie tussen landschap en techniek is heel belangrijk geweest voor de ontwikkeling van de Zaanstreek. En vlakbij ontwikkelde Amsterdam zich als wereldhandelscentrum. De Zaanstreek werd niet gehinderd door allerlei gildebeperingen die in Amsterdam golden en kreeg een prominente plek in productie en handel. De Zaanse kooplieden waren kind aan huis op de Amsterdamse beurs.

Wormer neemt in deze Zaanse industriële geschiedenis een aparte plek in. 'Wat opvalt: Aan het einde van de zestiende eeuw, begin zeventiende eeuw wordt Wormer een heel welvarende plaats. Wat je daar ziet gebeuren is dat meelmolens die normaal binnen het feodale kader vielen en alleen voor de plaatselijke markt werkten, via de vele beschuitbakkerijen in het dorp voor een Europese markt gaan werken en buiten de beperkingen van de feodale wereld treden. De beschuitindustrie werkte vooral voor de scheepvaart. Wormer werd heel welvarend. Op enig moment verandert dat. De beschuitindustrie zakt totaal in omdat elders beschermende maatregelen werden genomen.'

'Maar dat is niet de enige verklaring voor de verarming; andere Zaanse plaatsen zoals Wormerveer en Westzaan werden juist welvander en groeiden. Ik denk toch dat de ontwik-

keling van het landschap hier een belangrijke rol heeft gespeeld.'

'Door de droogmaking van de meren moest de banne omdijkt worden. Dat gebeurde in 1638. Veel molens zijn op de ringdijk langs de Zaan terecht gekomen. En daarmee én met het verdwijnen van de bakkerijen verschoof het economisch centrum van de oostkant van het dorp naar de Zaanoevers - eigenlijk buiten het dorp - waar molens kwamen te staan die veelal eigendom waren van Wormerveerse kooplieden. Door de droogmaking van de Engewormer en de Wijdewormer werd Wormer veel meer een agrarische gemeente. De slechtere bereikbaarheid van Wormer na de droogmaking van de meren zal ook wel een rol gespeeld hebben bij de verarming.'

'Wormer is lang arm gebleven. Tot de late negentiende, begin twintigste eeuw toen Van Gelder enorm expandeerde. En de Wormerveerse kooplieden hun fraaie fabrieken bouwden aan de Wormerse kant van de Zaan. Zoals Bloemendaal en Laan, Wessanen en Laan, Jan Prins met de Liefde, Mercurius van de gebroeders Laan. Daar werkten aanvankelijk ook heel veel Wormerveerse arbeiders. Er kwamen allengs ook Wormerse arbeiders werken maar dat bleef lang een beetje ingewikkeld.'

'Er zijn diverse pogingen gedaan door Wormerveer om dat gebied te annexeren. Dat ging niet door. Kenmerkend voor de stroeve verhoudingen was dat Wormer weigerde bij te dragen aan de eerste Zaanbrug terwijl Jisp en Purmerend dat wel deden. Ook de Nieuweweg is door Wormerveer aangelegd. Daarvoor ging je met het Noorderveer of het Zuiderveer de Zaan over. Aan het einde van de negentiende eeuw zie je dan toch het dorp weer opkomen.'

Vernuftelingen en kooplieden in een bijzonder landschap, 450 jaar Zaanse industrie.

Jur Kingma. ISBN 978-94-92335-13-5. Het boek kost € 39,95 en is verkrijgbaar bij Stichting Uitgeverij Noord-Holland: bestellen@uitgeverijnoordholland.nl ■

AGENDA 2020

► ALGEMENE LEDENVERGADERING DONDERDAG 19 MAART

Aanvang 20.00 uur. Locatie: de Stoomhal

► OPEN MONUMENTENDAGEN ZATERDAG 19 EN ZONDAG 20 SEPTEMBER

Op 12 september hebben we onze activiteiten in Groos en de Kaasfabriek. Over het programma meer in de volgende *Torenklanken*.

► NOVEMBER 2020

Uitreiking *Jaarboek 2020* in de Stoomhal.

Gaat u verhuizen? Of heeft u een ander e-mailadres? Laat het ons weten!

Schriftelijk: Historisch Genootschap Wormer p/a De Lindeboom 22, 1531 PM Wormer. E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl

COLOFON

Torenklanken is een kwartaaluitgave van het Historisch Genootschap Wormer. Een lidmaatschap kost € 17,50 per jaar.

Redactie

Frans Koelemeijer (eindredactie), Lucie Koelemeijer, Jos Lap, Wietske van Soest (opmaak)
Redactieadres: De Lindeboom 22, 1531 PM Wormer
E-mail: torenklanken@genootschapwormer.nl

Bestuur

Peter Roos, voorzitter
Arthur van Haarlem, secretaris
Marc van der Hout, penningmeester
Marc Grandiek
Nico Koelemeijer
Albert Stol

Jaarboek

Redactie: René van Maanen, Els Mak, Nico Koelemeijer, Dick Pranger
E-mail: jaarboek@genootschapwormer.nl

Fotowerkgroep

Carla Koetsier, Rita van de Wiel,
Henk Wijngaards

Beschuifstorencommissie

Mart Daas, Frans Götz, Frans Hanegraaf, Albert Stol

Commissie OMD 2019

Frans Koelemeijer, Lucie Koelemeijer, Albert Stol, Henk Wijngaards

Historisch Genootschap Wormer

De Lindeboom 22, 1531 PM Wormer, 075 - 888 02 79
Opgericht: 14 december 2005
KvK-nummer: 34242956
Rabobank: IBAN NL43 RABO 0114 5401 79
E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl
Website: www.genootschapwormer.nl
Facebook: Historisch Genootschap Wormer

